

ДОЦІЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ ЕКСПОРТНИХ КРЕДИТНИХ АГЕНТСТВ (ЕКА) В УКРАЇНІ

Однією з головних складових, які формують національну економіку, є експорт. Якщо у країні експорт зростає – збільшуються її золотовалютні резерви, національна грошова одиниця стає більш стабільною, наповнюється бюджет і з'являються нові робочі місця.

Якщо ж експорт падає, то золотовалютні резерви країни спустошуються, і держава потребує їх постійного штучного поповнення для підтримання курсу гривні за рахунок кредитів, зокрема від МВФ. Нормальний же спосіб поповнення золотовалютних резервів – це перевищення експорту над імпортом.

Український експорт протягом останніх років переживає складні часи.

Ми втратили найбільший ринок збуту та виробничі потужності для традиційного експорту, кон'юнктура світового ринку також була несприятливою. У зв'язку з цими та іншими факторами обсяги українського експорту значно скорочувалися.

У 2016 році в Україні був історичний мінімум за обсягами експорту. Протягом 2012-2016рр. український експорт знизився на \$32,4 млрд (з \$68,8 до 36,4 млрд). У 2016 році Україна експортувала товарів на \$36,4 млрд, коли в 2015 році наші обсяги експорту були \$38,3 млрд. Для прикладу, в 2013 році ми експортували товарів на \$63 млрд., а в докризовому 2008 році обсяги товарного експорту перевищували \$67 млрд. Експорт в 2016 році скоротився за рахунок зменшення поставок металів та виробів з них на \$1,134 млрд. Експорт хімічної продукції скоротився на \$579 млн, машинобудівної – на \$429 млн, мінеральних продуктів (в цю групу входить залізна руда) – на \$371 млн. Втримати баланс допоміг експорт аграрної продукції та продовольства. Його обсяги в 2016 році зросли на \$721 млн до \$15,3 млрд (рис. 1) [1].

Торгівельний баланс України від'ємний уже 10 років. Тобто, ми 10 років поспіль ввозимо з-за кордону більше, ніж продаємо за кордон. Суми дефіциту торговельного балансу надзвичайно великі: вони складали 2-3 мільярди доларів, інколи 5-7 мільярдів, а подекуди – навіть 14-15 мільярдів доларів США на рік. Це створює значний тиск на курс гривні і потребу у «стабілізаційних» кредитах, які лише посилюють нашу залежність від інших країн.

Для прикладу, позитивне сальдо торговельного балансу в Німеччині складає 255 млрд дол США, ця цифра майже втричі більша за весь минулорічний ВВП України.

Таке послаблення експорту розхитує нашу економіку та створює штучну фінансову залежність від закордонних кредитів. Крім того, у вітчизняному експорті зростає сировинна складова, що також створює певні проблеми (в глобальній економіці має місце одна цікава закономірність: довгостроковій перспективі ціни на сировину відносно цін на послуги і робочу силу знижуються, тому країна, яка продає сировину завжди програє тій країні, яка виробляє кінцеві продукти з вищою доданою вартістю).

Рис. 1. Товарна структура українського експорту за 2016 рік, тис. дол. США (складено автором на основі [1])

Ще одна проблема української економіки полягає у тому, що високотехнологічна складова становить лише 6 % у загальному обсязі експорту. Це рівень Південної Африки і Танзанії, а у тому ж Китаї та Норвегії високотехнологічний експорт має значно вищі показники.

Для того, щоб виправити цю катастрофічну ситуацію, необхідним є створення в Україні ефективної організаційної структури для підтримки вітчизняних підприємств-експортерів із застосуванням механізмів страхового покриття і надання гарантій за експортно-імпортними операціями.

Фінансова підтримка експорту виступає одним із пріоритетних напрямів політики уряду будь-якої держави, яка прагне забезпечення високої конкурентоспроможності своїх компаній на світовому ринку, що дозволяє їм досягати успіхів у гострій конкурентній боротьбі та отримувати вигідні замовлення. Тому організаційні заходи, спрямовані на стимулювання кредитування вітчизняних підприємств-експортерів і збільшення їх конкурентоспроможності на зовнішніх ринках шляхом запровадження системи державної підтримки страхування та кредитування експорту, вбачаються вкрай необхідними.

Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності багатьох країн досягається завдяки функціонуванню експортних кредитних агентств – ЕКА, які являють собою окремі страхові агентства, банки або департаменти міністерств, що реалізують державну політику підтримки експорту шляхом здійснення страхування експортних політичних і комерційних ризиків, надання гарантій з метою забезпечення конкурентоспроможних умов просування продукції/послуг вітчизняних фірм на міжнародні ринки, стимулюють і забезпечують гарантування інвестицій за кордон [2].

Сьогодні ЕКА функціонують у понад 100 країнах світу, зокрема в Німеччині (Hermes), Іспанії (CESCE), Чехії (EGAP), Польщі (KUKE), Франції (COFACE), Італії (SACE), Угорщині (MENIB), США (US Ex-Im) та ін. Іноді функції, що покладені на ЕКА, виконують Національні банки розвитку. За експертними оцінками, у середньому діяльність ЕКА може забезпечити додатково 12% приросту експорту країни, а один додатковий долар бюджету ЕКА – приблизно \$302 додаткового експорту (при цьому є відмінність за регіонами – в ОЕСР відповідний показник дорівнює \$160) [3].

По суті, експортно-кредитне агентство – це спеціальний інститут розвитку, який функціонує у більшості країн Європи та Америки. У Європі експортно-кредитних агентств немає лише в 3 країнах – Албанії, Молдові та в Україні.

В Україні, на жаль відсутні належні механізми державної підтримки страхування та фінансування експорту, вітчизняні підприємства-експортери працюють в умовах нерівноправної конкурентної боротьби на міжнародних ринках товарів і послуг. Тому для прискорення процесу становлення та активізації діяльності експортерів просто необхідно сформувати Національне експортне кредитне агентство (НЕКА) як державну установу, що буде забезпечувати фінансування за рахунок коштів державного бюджету, здійснювати страхування та надання гарантій пріоритетним експортоорієнтованим підприємствам, а також поширювати співпрацю із міжнародними ЕКА, іноземними банками через запровадження механізмів перестрахування.

Таким чином, позитивним в українському розвитку ЕКА є те, що, з одного боку, наприкінці 2016 року Верховна Рада прийняла законопроект №2142а про створення ПАТ «Експортно-кредитне агентство (ЕКА)», але, з іншого, в законі про держбюджет на 2017 рік нема окремого рядка про фінансування ЕКА. Тому якщо навіть буде створено в Україні таку необхідну для вітчизняного експорту ЕКА, невідомо, як довго воно зможе профункціонувати.

Список використаних джерел:

1. *Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2016 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1216_u.htm*
2. *Sydiachenko C. Implementation of export development financial instruments in Ukraine, taking into account experience of Export Credit Insurance Corporation of Poland. Retrieved from http://www.tpp.lviv.net/zek/Numbers/1_2002/Sydiachenko.htm (in Ukr.).*
3. *Belinska, Y. (2008). State support for export: international experience and lessons for Ukraine. Stratehichni priorytety (Strategic Priorities), 3(8). Retrieved from <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/8/16.pdf> (in Ukr.).*